

AXBOROT TEXNOLOGIYALAR VA IQTISODIYOT

Komolov Husniddin Muhiddinovich

Axborot texnologiyalar va menejment universiteti "Axborot texnologiyalar va iqtisodiyot" kafedrasida katta o'qituvchisi

Annotatsiya: *Axborot texnologiyalari (AT) iqtisodiyot sohasida ahamiyatli rol o'ynaydi va bu, iqtisodiy faoliyatlar va ommaviy axborot almashinishda o'ziga xos ahamiyatga ega. Quyidagi maqolada, AT va iqtisodiyot o'rtasidagi bog'lanishlar va ularning muhimligi haqida mulohaza berib o'taman.*

Kalit so'zlar: *Ma'lumotlar texnologiyalari, iqtisodiyot, axborot, iqtisodiy faoliyatlar, avtomatlashtirish, ma'lumot analitikasi.*

Ma'lumotlar texnologiyalari va iqtisodiyotning o'zaro bog'liqligi: Ma'lumotlar texnologiyalari (MT) va iqtisodiyotning keng qamrovli o'zaro bog'liqlik bilan bog'liqdir. MT-ni rivojlantirish, ma'lumotlarni ta'minlash, o'rgatish, tahlil qilish va foydalanish, iqtisodiyotni rivojlantirish va samarali boshqarishda katta o'rin egallaydi.

Ma'lumotlar texnologiyalari (MT) va iqtisodiyot o'zaro bog'liqlikda juda muhimdir, chunki MT-ni rivojlantirish, ma'lumotlarni ta'minlash, o'rgatish, tahlil qilish va foydalanish, iqtisodiyotni samarali boshqarishda katta o'rin egallaydi.

Ma'lumotlarni ta'minlash: MT, iqtisodiyotga katta miqdorda ma'lumotlarni taqdim etadi. Bu, iqtisodiyotning muhim sohalarida foydalanish uchun asosiy asbobdir. Yagona bir tizim orqali ma'lumotlarni yig'ish va ulashish, so'nggi o'zgarishlarni va tendensiyalarni aniqlashda yordam beradi.

Ma'lumotlarni o'rgatish va tahlil qilish: MT, ma'lumotlarni o'rganish, tahlil qilish va qarama-qarshi fikr yuritishda o'zini ko'rsatadi. Bu, iqtisodiyotning rivojlantirilishini va iqtisodiy muammolarga yaxshi echim topishni osonlashtiradi.

Samarali boshqarish: MT, iqtisodiyotni samarali boshqarishda yordam beradi. Ma'lumotlar analitikasi va prognostikasi orqali, kompaniyalar, davlatlar va tashkilotlar o'z faoliyatlarini samarali boshqarish va strategiyalarni rivojlantirishlari mumkin.

Ish faoliyatlarini avtomatlashtirish: MT, ish faoliyatlarini avtomatlashtirishda katta o'rin egallaydi. Bu, ish jarayonlarini osonlashtirish, xatoliklar va tashkil etishdan qutqarish, ish joylarining samarali boshqarilishi va ishchilar bilan axborot almashinishni osonlashtirish imkonini yaratadi.

Iqtisodiyotni rivojlantirish: MT, iqtisodiyotning rivojlantirilishida o'z ahamiyatiga ega. Bu, yangi sohalar va samarali boshqarish modellari yaratishda yordam beradi, shuningdek, innovatsiyalarni o'rnatish, iste'molchilar bilan aloqani o'rnatish va xizmat sifatini yaxshilashda muhim rol o'ynaydi.

MT va iqtisodiyotning o'zaro bog'liqligi o'z mavzusidagi muhim ma'lumotlarni va tendensiyalarni aniqlashga yordam beradi. Bu esa, iqtisodiy muammolarga eng yaxshi echimlarni topish, samarali boshqarish va innovatsiyalarni rivojlantirish imkonini yaratadi.

Big data va ma'lumot analitikasi: Big Data tahlili, iqtisodiyotda katta qiyinchiliklar va o'zgarishlarni bashorat qilishga yordam beradi. Ma'lumotlar tahlili va prognostika, iqtisodiy ko'rsatkichlarni tushuntirish va qarorlarni olishda yordam beradi.

Big data tahlili va o'zgarishlarni bashorat qilish: Big Data tahlili, katta miqdordagi ma'lumotlardan qiyinchiliklarni aniqlash va o'zgarishlarni bashorat qilishda yordam beradi. Bu, iqtisodiyot sohasida turli trendlarni, mijozlar davranchiligini, bozorlar va iste'molchilar orasidagi munosabatlarni tushuntirish uchun juda foydali bo'ladi.

Ma'lumotlar tahlili va prognostika: Ma'lumotlar tahlili va prognostika, iqtisodiy ko'rsatkichlarni tushuntirish va qarorlarni olishda muhim rol o'ynaydi. Bu texnologiyalar, iqtisodiyotni rivojlantirish va samarali boshqarish uchun kerakli ma'lumotlarni o'rganishda va qarorlar olishda yordam beradi.

Iqtisodiyot sohasida big data o'zgarishlari: Iqtisodiyot sohasida Big Data tahlili, korxonalar va davlatlar uchun katta imkoniyatlarni ochadi. Bozor tendensiyalari, mijozlar so'rovlari, xaridorlarning iste'mol qilish jarayonlari va boshqalar kabi ma'lumotlar, bizga iqtisodiy ko'rsatkichlarni o'rganishda yordam beradi.

Prognostika va qarorlarni olish: Ma'lumotlar tahlili va prognostika, kompaniyalar va davlatlar uchun strategik qarorlarni olishda juda muhimdir. Ma'lumotlar asosida yaxshi tahlil va bashoratlar, boshqaruv organlarining qarorlari olishda ko'rsatkichni oshirishga yordam beradi.

Mijozlar so'rovlari va davlat siyosati: Big data tahlili, mijozlar so'rovlari va davlat siyosatini tahlil qilishda juda muhimdir. Bu, korporativ boshqaruv organlariga, siyosatshunoslik va strategiya ishlab chiqishning qo'llanilishi uchun qo'llaniladi.

Tajribaviy marketing va soha rivojlantirish: Big data va ma'lumot analitikasi, korxonalar va tashkilotlar uchun tajribaviy marketing va soha rivojlantirish imkoniyatlarini ochadi. Ma'lumotlar tizimi orqali mijozlar va bozor tendensiyalarini tahlil qilish, yangi xizmatlar va mahsulotlar ishlab chiqishda katta yordam beradi.

Innovatsion texnologiyalar, xususan big data va ma'lumot analitikasi, iqtisodiyotni rivojlantirishda va samarali boshqarishda juda katta ro'lat o'ynaydi. Bu texnologiyalar orqali yaxshi tahlil va prognostika qilish, bozorlarda va tadbirkorlikda afzalliklarni aniqlash va qarorlarni olishda juda muhimdir.

Elektron tijorat va e-davlat: Elektron tijorat va e-davlatning rivojlanishi, iqtisodiy tizimni raqobatbardosh va samarali qilishga yordam beradi. Bu tizimlar,

ma'lumotlar almashishini osonlashtiradi, tranzaktsiyalarni tez va xavfsiz amalga oshirish imkonini yaratadi.

Elektron tijorat va e-davlatning rivojlanishi, iqtisodiy tizimni raqobatbardosh va samarali qilishda katta o'rin egallaydi. Bu tizimlar, ma'lumotlar almashishini osonlashtiradi, tranzaktsiyalarni tez va xavfsiz amalga oshirish imkonini yaratadi. Elektron tijorat va e-davlatning rivojlanishi quyidagi nuqtalarga ega:

Ma'lumot almashish va ulashish: Elektron tijorat va e-davlat tizimlari, ma'lumotlarni yig'ib borish va ulashishda osonlik yaratadi. Bu, iqtisodiy tizimning ko'p tomonlama, integratsiyalangan va yagona ma'lumot oqimini ta'minlashiga yordam beradi.

Tranzaktsiyalarni tez amalga oshirish: Elektron tijorat va e-davlat, tranzaktsiyalarni avtomatlashtirish va tez amalga oshirish imkonini yaratadi. Bu, pul o'tkazmalari, xizmatlar olish va sotib olish jarayonlarini samarali va tezlashtirishda muhim rol o'ynaydi.

Xavfsizlik: E-davlat va elektron tijorat tizimlari, tranzaktsiyalarni xavfsiz va maxfiy amalga oshirishda katta o'rin egallaydi. Shifrlash, xavfsizlik protokollari va maxfiylik sozlamalari bu tizimlarning muhim qismlaridir.

Transkada to'lov tizimlari: Elektron tijorat va e-davlatning rivojlanishi, internetda to'lovni samarali va qulay qilish imkonini yaratadi. Shu bilan birga, mobil to'lov tizimlari ham rivojlanadi va mijozlar uchun to'lovni osonlashtiradi.

Elektron imzo va hujjatlar: E-davlat tizimi, hujjatlar va shartnoma asosida elektron imzoni rivojlantiradi. Bu, hujjatlarni oson yaratish, elektron imzolash va imzo asosida boshqaruvni osonlashtirish imkonini yaratadi.

Boshqaruv va monitoring: E-davlat va elektron tijorat tizimlari, boshqaruv va monitoring jarayonlarini osonlashtiradi. Davlat tashkilotlari va korxonalar boshqaruvchilari, tizimlar orqali faoliyatlarini nazorat qilish, ma'lumotlarni tahlil qilish va qarorlarini olishda osonlikni his qilishadi.

Shunday qilib, elektron tijorat va e-davlatning rivojlanishi, iqtisodiy tizimni samarali va raqobatbardosh qilishda katta o'rin egallaydi. Ular, ma'lumot almashishini osonlashtiradi, tranzaktsiyalarni tez amalga oshirish imkonini yaratadi va xavfsizlikni ta'minlaydi. Bu esa, iqtisodiyotning yangi yondashuvi va o'sishida katta rol'ni o'ynaydi.

Blockchain texnologiyasi va ma'lumotlar xavfsizligi: Blockchain, ma'lumotlarni xavfsizlik va ishonchlilik bilan saqlashning yangi usullarini taqdim etadi. Bu, elektron tijorat, ma'lumot almashish va shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilishda kritik ahamiyatga ega.

Xavfsizlik: Blockchain, ma'lumotlar uchun katta miqdorda xavfsizlik va maxfiylik ta'minlaydi. Bu tizimda ma'lumotlar bloklar ko'rinishida saqlanadi va har bir blok oldingi blokning kriptografiyasi orqali himoyalangan ma'lumotlarni o'z

ichiga oladi. Shuningdek, bloklar o'zaro bog'liqlikda bo'lib, ma'lumotlar o'zgartirilganda avtomatik ravishda konsensusga yetishiladi, bu esa xavfsizlikni ta'minlaydi.

Ishonchlilik: Blockchain, ma'lumotlarga ishonchlilikni ta'minlashda kritik o'rin egallaydi. Bloklar ketma-ketlikka ulangan holda saqlanadi, bu esa har qanday o'zgartirishni aniq ravishda nazorat qilish va oldingi ma'lumotlarni ma'lum qilishga imkon beradi. Bu esa ishonchlilikni oshiradi, chunki ma'lumotlar o'zgartirilganligini hammasi o'zlarining bloklar tarixida saqlanadi.

Elektron Tijorat: Blockchain, elektron tijorat sohasida katta ahamiyatga ega. Ushbu texnologiya, xavfsizlik va ishonchlilikni oshiradi va tranzaksiyalarni avtomatlashtiradi. Bundaylikcha, ma'lumotlar xavfsiz ravishda almashinishi, tranzaksiyalar tez amalga oshirilishi va tizimning decentralizatsiyasi o'zgarishlarga xavfsizlikni ta'minlaydi.

Ma'lumot almashish: Blockchain, ma'lumot almashishda ham katta o'rin egallaydi. Bloklar o'zaro bog'liq bo'lib, ma'lumotlar bir blokdan boshqasiga ko'chirilishi oson. Shuningdek, blockchain tizimi, ma'lumot almashishda intermediary (orta band) xizmatlariga zarurat qolgan holda, direkt ma'lumot almashishini ta'minlaydi.

Shaxsiy Ma'lumotlarni Himoya Qilish: Blockchain, shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilishda ham katta o'rin egallaydi. Ma'lumotlar kriptografik ravishda himoyalanganligi uchun faqat ma'lumot egasi uni nazorat qilishi mumkin. Bu esa shaxsiy ma'lumotlarni talab etilgan xavfsizlik darajasida himoya qilishga yordam beradi.

Blockchain, ma'lumotlar xavfsizligi va ishonchliligini oshirishda yangi va samarali usullarni taqdim etadi. Bu esa elektron tijorat, ma'lumot almashish va shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish sohasida kritik ahamiyatga ega.

Texnologiyalar va ishlab chiqarish protsesslari: MT, ishlab chiqarish va tijorat jarayonlarini avtomatlashtirish, samaradorlikni oshirish va yangi mahsulotlarni ishlab chiqishni tezlashtirish imkonini yaratadi. Bunday rivojlanish, iqtisodiyotni yangi sohalar va samarali ishlab chiqarish modellari bilan ta'minlaydi.

Texnologik innovatsiyalar va sarmoyadorlik: Texnologik innovatsiyalar, yangi sohalar yaratish, samarali mahsulotlar ishlab chiqish va yangi sarmoyadorlik modellari rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Bu innovatsiyalar, iqtisodiy rivojlantirish va ko'p-sarfligi oshirishga yordam beradi.

Yangi sohalar yaratish: Texnologik innovatsiyalar, ko'pgina sohalar uchun yangi imkoniyatlar yaratishda juda muhimdir. Misol uchun, intellektual texnologiyalar, biotexnologiyalar, robototexnika va ikki tomonlama blockchain tizimlari kabi sohalar qiziqishlarini oshiradi. Bu sohalar rivojlantirilganda, yangi mahsulotlar va xizmatlar ishlab chiqiladi va iqtisodiy qurilishlar oshiriladi.

Samarali mahsulotlar ishlab chiqish: Texnologik innovatsiyalar, mahsulotlarni isloh qilish va yangi texnologiyalar yordamida samarali mahsulotlar ishlab

chiqishda yordam beradi. Masalan, IoT (Internet of Things) texnologiyasi va ma'lumotlar analitikasi, mahsulotlarni monitoring qilish va ta'minotni optimallashtirish uchun foydalaniladi.

Yangi sarmoyadorlik modellari rivojlantirish: Blockchain, gig-economy (uy joylashgan xizmatlar uchun ishchilar), paywalled tartib va boshqalar kabi yangi sarmoyadorlik modellari yaratishda muhim rol o'ynaydi. Bu modellarning o'zi, innovatsiyalarga bo'lgan talabni oshiradi va yangi moliyaviy imkoniyatlarni ochadi.

Iqtisodiy rivojlantirish: Innovatsiyalar iqtisodiy rivojlantirishni tezlashtiradi. Yangi sohalar, ish o'rinlari va yangi sarmoyadorlik modellari orqali yangi ish imkoniyatlari yaratiladi. Bu esa ishlab chiqarishni oshiradi, yangi bozorlarga kirishni yengillashdiradi va sohani o'rganishga ko'p imkoniyatlar ochadi.

Ko'p-sarfligi oshirish: Texnologik innovatsiyalar, energiya, resurslar va vaqtni samarali sarflashni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Bu, texnologiyalar orqali yukni optimallashtirish, energiya sarflarini kamaytirish va ijtimoiy muammolarni hal qilish imkoniyatlarini yaratadi.

Texnologik innovatsiyalar, global islohotlarni o'z ichiga olgan holda, iqtisodiy rivojlantirish va ko'p-sarfligi oshirishga yordam beradi. Bu esa yangi fikrlar, yaratuvchilik va ijtimoiy foydalanuvchilarga yaxshi foyda ko'rsatadi.

Ish faoliyatlarini avtomatlashtirish va insonlashtirish: MT, ish faoliyatlarini avtomatlashtirish va insonlashtirishda muhim rol o'ynaydi. Bunday o'zgarishlar, ishlab chiqarish va xizmatlar sohasida rivojlanish, ishlab chiqarishda mahsulotiviy va samaradorlikni oshirishda o'zini ko'rsatadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. <https://ebook.tsue.uz/public/ebooks/iqtisodiyotda-axborot-tizimlari-va-texnologiyalari-h2lxzRvW>
2. <https://e-library.namdu.uz/65%20%D0%98%D0%BA%D1%82%D0%B8%D1%81%D0%B4/Iqtisodiyotda%20axborot%20texnologiyalari.%20Axarov%20B.S.pdf>
3. <https://cyberleninka.ru/article/n/axborot-texnologiyalari-zamonaviy-raqamli-iqtisodiyotni-rivojlantirishning-muhim-omilidir>